

Наша жыццё становіцца з кожным днём усё больш складаным. Калі даводзіцца думаць пра хлеб надзённы, пажытак духоўны адыходзіць на апошні план. Праблемы работнікаў культуры, на жаль, застаюцца толькі іх праблемамі. Але да пары да часу...

Безумоўна, большасці мінчан хоць раз у жыцці даводзілася звяртацца да паслуг Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь. І, магчыма, усіх іх у той ці іншай меры закранулі праблемы, якімі жыве галоўная бібліятэка краіны, якая існуе з 1922 года. З 1932 года яна пераехала ў новы будынак, пабудаваны па праекту архітэктара Г. Лаўрова, у якім знаходзіцца і па сённяшні дзень. Цяпер кніжныя фонды Нацыянальнай бібліятэкі налічаюць больш за 7 мільёнаў экзэмпляраў. Колькасць чытачоў перавышае ўжо 37 тысяч чалавек.

Неяк склалася так, што самымі актыўнымі чытачамі бібліятэкі сталі студэнты ВУН. Па ідэі, Нацыянальная бібліятэка ўзяла на сябе ўсю нагрузку, якую павінны несці на сабе бібліятэкі навуковых устаноў. Але справа ў тым, што пытанне камплектавання іх вучэбнымі дапаможнікамі ставіцца сёння пад сумненнем: яны або зусім туды не паступаюць, або маюцца ў недастатковай колькасці. Вось і цягнуцца студэнты менавіта ў «Ленінку», бо лічаць, што дзе-дэ, а там яны абавязкова знайдуць неабходную літаратуру.

Аднак нават Нацыянальная бібліятэка не мае магчымасці забяспечыць усіх падручнікамі, бо ў яе фондах ёсць толькі 2—5 экзэмпляраў падручнікаў. А калі яшчэ ўлічыць, што праблемы з камплектаваннем не абшлі нават гэтую скарбніцу нацыянальнай культуры...

У гады існавання Савецкага Саюза ў бібліятэчнай сістэме краіны існавала цэнтралізаванае камплектаванне, г. зн. у галоўную рэспубліканскую бібліятэку дасылалася абавязковыя бясплатны экзэмпляры ўсеагульнай кніжнай палаты, плюс адзін платны экзэмпляр абавязкова атрымліваў з Цэнтральнага калектара навуковай кнігі. Такім чынам было гарантавана, што ніводная з выпушчаных новых кніг не знікне з поля зроку бібліятэкі.

З распадам Саюза ў бібліятэку з'явіліся сур'ёзныя праблемы. На працягу 1991—1994 гг. наша рэспубліка яшчэ атрымлівала з Расіі адзін бясплатны экзэмпляр кніжных навінак, але з 1995 года такія паступленні спыніліся. На сённяшні дзень Нацыянальнай бібліятэцы гарантавана паступленне кніг, якія выпускаюцца толькі дзяржаўнымі выдавецтвамі Беларусі. У прынцыпе, існуе распараджэнне, якое абавязвае ўсе існуючыя выдавецтвы прадастаўляць адзін бясплатны экзэмпляр Нацыянальнай бібліятэцы. Але з іх, як кажуць, што з гусі вада. Пракантраляваць іх дзейнасць практычна немагчыма, да таго ж не існуе ніякіх штрафных санкцый за парушэнне распараджэння.

Зусім сумная карціна назіраецца з паступленнем кніг з Расіі. Работнікам бібліятэкі даводзіцца асабіста або праз пасрэднікаў набываць іх у расійскіх кніжных магазінах за грошы, выдзеленыя дзяржавай. А грошавыя рэсурсы, як вядома, не бясконцыя. Асабліва клопаты ўзнікаюць з-за расійскіх перыядычных выданняў, бо не на ўсе газеты і часопісы, якія выпускаюцца на тэрыторыі Расіі, можна падпісацца ў іншых краінах СНД.

З 1995 года ў Нацыянальнай бі-

ліятэцы ёсць свой валютны рахунак. Валюта неабходна ў першую чаргу для афармлення падпіскі на замежныя выданні (пераважна энцыклапедыі і даведнікі). Так, за выдзелены ў 1994 годзе 50 тысяч долараў была аформлена падпіска на 1994—1996 гады. У гэтым годзе ва-

люта на рахунак бібліятэкі пакулы не паступала.

Кіраўніцтва Нацыянальнай бібліятэкі звярнулася па фінансавую падтрымку ў некаторыя банкі, але дапамогі адтуль не атрымала.

У гэтай аперацыі сур'ёзную дапамогу аказвае міжнародны кнігаабмен, які выконваецца 39 краінамі і 287 арганізацыямі (бібліятэкамі і інфармацыйнымі цэнтрамі).

Акрамя таго, вялікае значэнне для «Ленінкі» мае кніжная гуманітарная дапамога, якая паступае з Германіі, Англіі, Францыі, у прыватнасці, з боку фонду «Суйбр», Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта, інстытута Гётэ, пасольства Францыі.

Так, з 84.712 экзэмпляраў кніг, якія папоўнілі сховішчы Нацыянальнай бібліятэкі ў 1995 годзе, 27.445 экзэмпляраў з'яўляюцца замежнымі выданнямі.

З дзеяўнасцю гадоў у Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь пачалося стварэнне аўтаматызаванай інфармацыйна-бібліятэчнай сістэмы, а з 1993 года ідзе стварэнне электроннага каталога. Ужо сёння тут дзейнічаюць 70 аўтаматычных працоўных месцаў, 53 з якіх уключаны ў лакальную сетку. Фінансавую падтрымку праекта па аўтаматызацыі аказала, у прыватнасці, Беларускае аддзяленне фонду Сораса і ЮНЕСКО.

І ўсё ж трэба адзначыць, што на сённяшні дзень Нацыянальная бібліятэка Беларусі вырасла з «кароткіх штонікаў» і даўно ўжо не ўмяшчаецца ў памяшканні, ад-

ведзеныя ёй.

Штодзённа да яе паслуг звяртаюцца каля 3 тысяч чытачоў, а штогадовая кнігавыдача складае 2,7 млн. экзэмпляраў кніг.

Магчыма, не ўсім вядома, што па першапачатковаму праекту архітэктара Г. Лаўрова меркавалася размяшчэнне над галоўным корпусам вышыннага кнігасховішча. Спачатку яго будаўніцтва было адкладзена, а потым ад яго адмовіліся ўвогуле. І толькі ў канцы 50-х гадоў бібліятэка была пашырана прыбудовай новага корпуса, які па сваёму архітэктурнаму рашэнню ніяк не стасуецца з даваенным будынкам. У сувязі з тым, што будаўніцтва корпуса кнігасховішча так і не ажыццявілася, яго функцыі былі перададзены ў галоўны корпус, і плошчы чытальных залаў былі скарачаны.

Выходзіць, што памяшканне было цесным яшчэ паўстагоддзя назад. І цяпер практычна нічога не змянілася. Нацыянальнай бібліятэцы, акрамя галоўнага корпуса па вул. Чырвонаярмейскай, належыць будынак былога райкома партыі, які прымае да яго, будынікі па вуліцы Кірава і Партызанскім праспекце.

Вось якая раскіданасць! А фонды Нацыянальнай бібліятэкі, між тым, па сваёй сутнасці ўніверсальныя. Тут ёсць выданні вядомай венецыйскай тыпаграфіі Альдаў (XV—XVI стст.), Францыска Скарыны, Івана Фёдарова, Пятра Мсціслаўца, кнігі вядомага рускага асветніка XVIII стагоддзя М. І. Новікава і інш. Акрамя таго, фонды захоўваюць ноты, карты, друкарскую

графіку, рукапісы і рукапісныя мікрафільмы, грампласткі, касеты, дыскеты, кампакт-дыскі, CD-ромы.

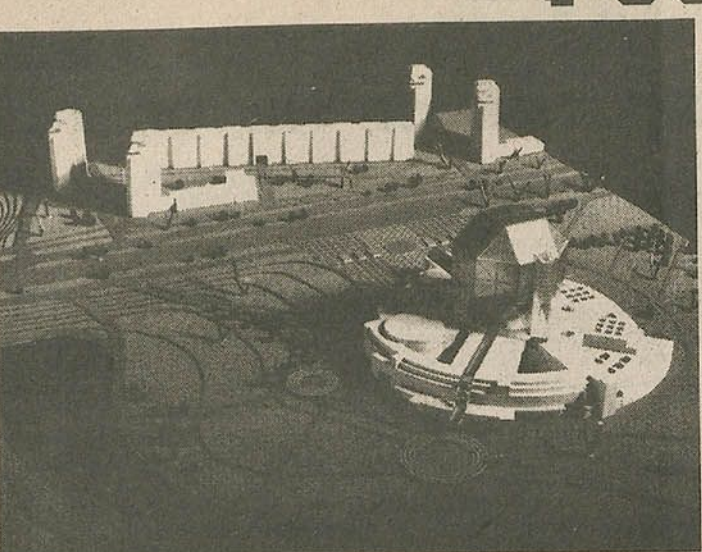
Адзіным выйсцем для Нацыянальнай бібліятэкі з'яўляецца будаўніцтва новага будынка. Рашэнне аб гэтым было прынята беларускім урадам, таксама было выдзелена месца ў мікрараёне «Усход». Праводзіўся конкурс, і сярод двух маскоўскіх і чатырох беларускіх праектных інстытутаў перамогу атрымаў «Мінскапраект». Пра будынак, які яны прапанавалі, работнікам Нацыянальнай бібліятэкі застаецца толькі марыць: на ўзроўні рабочага праекта ўсё далейшыя дзеянні, па прычыне адсутнасці грашовых сродкаў былі спынены. А між тым прапанаваны праект улічвае ўсе сучасныя патрабаванні: рэцыянальнае размяшчэнне чытальных залаў, кнігасховішча, тэхнічных службаў.

Ці варта марыць пра нешта новае, калі нават рэканструкцыя памяшкання для аддзела рэдкай старапіснай кнігі, якая вядзецца ў Старым горадзе, цягнуцца з 1983 года...

Міжволі прыходзіць да высновы, што час ідзе, а нічога не мяняецца — культура па-ранейшаму фінансуецца па рэшткавым прынцыпу. Як можна разважаць аб адраджэнні нацыянальнай культуры, калі галоўная бібліятэка нашай краіны — яе скарбніца — у такім заняпадзе?

Надзея ІКАЛАЕВА.

На здымках: эскіз новага будынка Нацыянальнай бібліятэкі і праект бібліятэкі імя У. І. Леніна ўзору 1931 года.

Нацыянальная бібліятэка Беларусі: паміж мінулым і будучыняй

